

**İstinaf Kanun Yolu ve Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Konferansı
İstanbul, 1 Haziran 2017**

**Christos Giakoumopoulos,
İnsan Hakları Direktörü, Avrupa Konseyi
Açış Konuşması**

Sayın Başkan Arslan,
Sayın Adalet Bakanı,
Kıymetli hâkim ve savcılar,
Ekselansları, Bayanlar ve Baylar,

İstinaf Kanun Yolu ve Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Konferansı için bugün İstanbul'da bulunmak benim için büyük bir onur. Türkiye'nin geçen yıldan bu yana yaşadığı ve hepimizin en kısa sürede sona ermesini ümit ettiğimiz çalkantılı zamanlar sonrasında bu etkinliğin bir tefekkür anı olmasını bekliyoruz. Bu bağlamda geçtiğimiz Temmuz ayındaki darbe girişimi ve İstanbul ve diğer yerlerde meydana gelen hain terör saldırıları ile ilgili olarak Türkiye'nin acısını derinden paylaştığımızı ve Türkiye'nin yanında olmaya devam edeceğimizi yinelemek isterim.

Adalete duyduğumuz ortak arzu, hukuk çalışmalarına duyduğumuz tutku ve toplumda yargının önemine ilişkin anlayışımız bugün burada bizleri– farklı deneyimlere sahip hâkimler, savcılar, hukukçular ve akademisyenleri – bir araya getirmiştir. Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilen ortak bir girişim olan ve bugünkü toplantının düzenlenmesine olanak tanıyan proje bu ortak vizyonu geliştirmek ve özellikle Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru açısından Türk yargısını güçlendirmek amacıyla tasarlanmıştır.

2010 yılında kabul edilen ve 2012'de yürürlüğe giren bireysel başvuru usulü Türk sisteminde insan haklarını koruyan temel unsurlardan biridir. Pek çok davada, bireysel başvuru sistemi Türkiye'de meydana gelen insan hakları ihlallerinin doğrudan Türkiye içerisinde hızla giderilmesine yardımcı olmuştur. Avrupa İnsan Hakları

Sözleşmesinin teşvik ettiği ikincillik ilkesi ile tutarlı olan bu sisteme tam destek veriyoruz.

Bu bağlamda, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Türkiye'deki bireysel başvuru sistemini Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 13. Maddesi açısından etkin bir iç hukuk yolu olarak tanıdığını hatırlatmak isterim. Nitekim darbe sonrasında yapılan başvurular da dâhil olmak üzere Türk başvurucuların Strazburg'a şikâyet başvurusunda bulunmadan önce bireysel başvuru sistemine başvurmadıkları davaları Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kabul edilemez bulmuştur (örneğin *Mercan – Türkiye*, başvuru no 56511/16; *Zihni – Türkiye*, başvuru no. 59061/16; ve *Çatal – Türkiye* no. 2873/17). Örneğin, kanun hükmünde kararname ile bir öğretmenin ihraç edildiği *Zihni – Türkiye* davasında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi başvuruçunun Türk hukukundaki iç hukuk yollarından faydalanma yani idari dava açma ve Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunma yükümlülüğünden muaf tutulmamasını gerektiren herhangi özel bir koşulun söz konusu olmadığına karar vermiştir. Doğal olarak, Strazburg Mahkemesi Türkiye'deki tüm hukuk yollarını tükettikten sonra halen başvuruda bulunmak isteyen bireylerin davalarını incelemeye devam edecektir.

Bayanlar ve Baylar,

Türkiye olağanüstü koşullardan geçmektedir ve anlaşılabilir bir şekilde bu şiddetli sarsıntının artçı etkilerini yaşamaya devam etmektedir. Geçen yılın temmuz ayına dek, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruları ele alma konusundaki etkinliği tutarlı bir artış sergilemiştir. Bugün, Anayasa Mahkemesi çoğu olağanüstü hal ile bağlantılı olarak yapılan ve hâlihazırda tutuklu olan kişilerle ilgili çok sayıda başvuru ile (70,000'i aşkın) karşı karşıya kalmıştır. Benzer zor koşullardan geçen her ülkede dava sayısının bu kadar yüksek olması beklenebilir. Ancak bu hukuki süreçler tamamlanana dek insanların hakları halen tehlike altındadır.

Nisan ayında Anayasa Mahkemesinin kuruluş yıldönümü vesilesiyle yaptığı konuşmasında Sayın Başkan Arslan olağanüstü hal tedbirlerinin gerekçesinin tam olarak anayasal düzeni korumak olduğunu vurgulayan Anayasa Mahkemesinin son kararlarına dikkat çekmiştir.

Bu doğrultuda, Anayasa Mahkemesi, Anayasanın koruyucusu olarak özgürlükten mahrumiyet, adil yargılanma hakkı ve temyiz hakkı dâhil olmak üzere her türlü keyfiyete karşı gerekli korumayı temin edecektir. Bu derdest davaların Anayasa Mahkemesi tarafından vakitlice ele alınmasını bekliyoruz.

Gözaltı süresinin 30 günden azami yedi güne düşürülmesi ve tartışmalarımız açısından en önemlisi Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonunun kurulması gibi olağanüstü hal tedbirlerine ilişkin bazı olumlu gelişmelerden bahsetmek istiyorum. Komisyon Anayasa Mahkemesinin yükünün azaltılmasına yardımcı olacaktır. Kamu hizmetlerinden ve eğitim kurumlarından ihraç edilen tüm bireylerin yanı sıra olağanüstü hal kapsamında çıkartılan kanun hükmünde kararnamelerle kapatılan tüm kurumlar için bir çözüm sistemi sunacaktır.

Komisyonun lehlerine karar vermediği tüm davalarda bireyler ilgili mahkemelere itirazda bulunabilecek ve nihayetinde iç hukuk yolları tüketildikten sonra Anayasa Mahkemesinin yanı sıra Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvuruda bulunabilecektir. Öte yandan ihraç edilen hâkim ve savcıların davaları Danıştay tarafından incelenebilecektir. Avrupa Konseyinin özellikle bu zorlu görevinde yeni Komisyona destek sunarak Türkiye'ye gerekli yardımı sunmaya hazır olduğunu belirtmek isterim.

Bayanlar ve baylar,

Türk yargısının bu hassas dönemi en iyi şekilde nasıl geçireceğini ele alırken önümüzdeki en ürkütücü zorluklarından biri olarak gördüğüm konuyla ilgili endişemi sizinle paylaşmak zorundayım; sosyal uyumu koruma gereksinimi. Darbe girişiminin Türkiye'de pek çok kurumu temelinden nasıl sarstığına şahit olduk. Aynı zamanda geçtiğimiz yıl vatandaşların güvenin de büyük ölçüde zarar gördüğü inkâr edilemez. Vatandaşların Anayasa ile korunan hak ve özgürlüklerine zarar gelmemesi için istikrarı korumaya çalışarak uzun vadede topluma zarar verebilecek daha derin ayrışmalar yaratma riskinden kaçınmalıyız.

İfade özgürlüğü veya toplanma özgürlüğüne yönelik müdahaleleri ele alırken Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi genellikle şu soruları yöneltir. Demokratik bir toplumda bu tür bir müdahale gerekli midir? Müdahale örneğin kamu düzeninin korunması gibi

hedeflediği amaçlarla orantılı mıdır? İctihadında ortaya çıkan bu alanda Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi benzer bir gerekçeye dayalı hareket etmiş ve Strazburg Mahkemesi ile aynı sonuçlara ulaşmıştır.

İstatistiklere göre [Türk makamlarca Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesine sunulan] Ceza Kanununun 216. Maddesi ile Terörle Mücadele Kanununun 7. Maddesi özellikle gazetecilere karşı soruşturma açılması veya dava açılması için kapsamlı şekilde uygulanmaya devam edilmektedir. Ancak bu durum kamuyu ilgilendiren konularda görüşlerini ifade etmek isteyenler üzerinde "caydırıcı etki" yaratmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin de içtihatlarında tutarlı bir şekilde vurguladığı gibi (örn. *Altuğ Taner Akçam – Türkiye*, başvuru no. 27520/07; ve *Nedim Şener – Türkiye*, başvuru no. 38270/11) zarar verici bir oto-sansür ortamı oluşmaktadır.

İfade özgürlüğünün uygulanması bağlamında özellikle tutuklulukta Türk kanun ve uygulamalarının orantısız tedbirlerin uygulanmasına müsaade etmemesini sağlamak için belirli ve hedefe yönelik tedbir ve korumalara ihtiyaç duyulmaktadır. Hem Türkiye Cumhuriyeti Anayasası hem de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin içtihatlarında yer alan bu ilkelerin tam olarak uygulanması gerekmektedir.

Bayanlar ve Baylar,

Temel hakların korunmasında temel bir unsur olan bireysel başvuruya duyduğum güçlü inancımı sizinle paylaştım. Avrupa Konseyi de bu proje kapsamında bireysel başvuruyu destekleme taahhüdünde bulunmuştur. Bununla birlikte, bireysel başvurunun adalet ve insan haklarına yönelik daha büyük bir ulusal sistemin parçalarından sadece biri olduğu ve adalet ve insan haklarının temininden yargının tamamının sorumlu olduğu ne kadar vurgulansa azdır. Geçmiş toplantılarda Türk yargısının çeşitli dallarında görev yapan bazı hâkimlerin de vurguladığı gibi, Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin uygulanmasından sorumlu tek Türk mahkemesi değildir; diğer mahkemeler de bu temel işlevi yerine getirmektedir [ve bu önemli rollerinin öneminin de anlaşılması gerekir]. Bu sebeple bir dizi İctihat Forumu ve bu konferans gibi farklı faaliyetlerle desteklemeyi hedeflediğimiz yargı içerisindeki diyaloga bu projede özel bir önem verilmektedir.

Konuşmamı bitirirken bir konunun daha altını çizmek istiyorum: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin içtihadının tüm Türk mahkemelerini ilgilendirdiği herkes tarafından, açık ve net bir şekilde kabul edilmektedir. Aynı sebeple, Türk yargısının son başvuru olan yüksek mahkeme olan Anayasa Mahkemesinin standart ve ilkeleriyle aynı standart ve ilkeleri uygulamasını beklemek makul bir beklentidir. Nitekim Türk yargısının Anayasa Mahkemesinin kararlarını ilke olarak mı yoksa dava bazında mı takip edip etmeyeceğini sorgulama olasılığı söz konusu değildir.

Anayasa Mahkemesinin verdiği kararların tüm yasama, yürütme ve yargı organları açısından bağlayıcı nitelikte olduğunu düzenleyen Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 153. Maddesini anımsatmak isterim. Kendi açımdan hukuk düzeninin korunması, Anayasa Mahkemesi düzeyinde dava sayısının asgariye indirebilmesi amacıyla yorumlamada tutarlılığın sağlanması ve bireysel başvuru sisteminin felç olmasına karşı kalkan olunması açısından sizlerin sorumluluk duygunuza başvuruyorum.

Avrupa Konseyinin uzun zamandır devam eden verimli işbirliğimize yönelik taahhüdünü müsaadenizle yinelemek isterim. Ayrıca bu etkinlikte ortağımız olan İstanbul Üniversitesine ve Hukuk Fakültesi Dekanı Sayın Sözüer'e de en içten şükranlarımı sunarım.

Hepinize verimli bir konferans diler, ilginiz için teşekkür ederim.